

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 13. januarija 1875.

O b s e g: Ponovljen razglas zarad semena Ruskega lanú. — Krompirjev žužek, slivni rivčekar in pa krvava uš. (Dalje.) — Nekoliko o zboljšanju živinoreje. — Nova postava, da se odpravi učnina ter prenaredita §§. 45 in 46 postave od 29. aprila l. 1873, št. 21. — Koliko se sme vina piti? — Nemški liberalci. — O potrebi prestrojenja politične uprave in prenaredbe občinske postave. (Konec.) — Slovansko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Ponovljen razglas zarad semena Ruskega lanú.

V zadnjem listu lanskim „Novic“ je odbor družbe kmetijske vabil Kranjske gospodarje, naj se do Svečnice tega leta oglasi vsak, kdor želi po nižji ceni hvaljenega Ruskega lanú dobiti in pismeno ali pa z besedo pisarnici družbe kmetijske naznani, koliko tega semena (pol mernika, en mernik ali več) želi dobiti.

Ker se Svečnica bliža, in je to zadnji čas, da si družba tega semena naroči iz daljnih krajev, zato naj se gospodarji podvizajo s svojimi naznanili.

Krompirjev žužek, slivni rivčekar in pa krvava uš.

Tri nove nadloge, katere iz severne Amerike žugajo kmetijstvu našemu.

(Dalje.)

2. Slivni rivčekar.

Drugi škodljivi žužek (keber), ki je že tudi strašno veliko škode napravil v severni Ameriki, je slivni rivčekar (*Conotrachelus nenuphar*); v domačiji ga imenujejo „Curculio“ ali pa „Turek“.

Slivni rivčekar je majhen, hrapov (negladek), grbast in rujavkast žužek, ki spada v mnogobrojno vrsto rivčkarjev (*Rüsselkäfer*, *Curculionidae*). Blizo $\frac{1}{5}$ palca je dolg brez rivca, in se od družih rivčkarjev lahko loči v tem-le: na sredi obojnega svojega krila ima podolgast grb, ki je podoben noževi ojstrini in je črnemu pečatnemu vosku enak, za tema grboma je široka proga ilovčne barve v sredi bolj ali manj bela.

One (babice) navrtajo že v prav mlade slive luknjice in položijo v vsako okroglast beli jajček. V vsem skupaj ena babica zleže 50—100 jajčic in sicer najraje v slive in češnje, breskve in marelice, pa tudi v češnje, jabelka, hruške in kutne. Iz jajčica se izleže ličinka, prav droban, mehak in breznožni črv z roženo glavico, ki se redi od še nezrelega sadja. Sad, v katerem je ta črv, ne dozori več, ampak odpade, razun češnje, ki vendar še dozori. Potem se ličinka v zemljo zarije in v mešiček (bubo) spremeni, iz katerega popolnoma dozoren žužek izleze. Če ta mrčes ne najde sadja

s košicami, gré na sadje s peškami; kjer pa tudi tega ni, ogloda skorjo mladik njeznih vejic. Slivni rivčekar se pomnoži v tako neverjetno velikem številu, da pokončá sadno drevje celih dežel, kar se je zgodilo že večkrat v deželi Missouri in Illinois. Tudi ta keber potuje že več časa iz kraja v kraj, od zahoda v izhod, in bode kmalu priromal do bregovja Atlantiškega morja.

Pomočki, s katerimi preganjajo v severni Ameriki to škodljivo žival, so: sad, ki odpade, Amerikanci marljivo pobirajo in ga prešičem pokladajo; okoli debla dreves narejajo ovoje, v katerih kebri radi prenočijo; tudi imajo mnogovrstne mašine, s katerimi te kebre lovijo; pod drevesa in okoli dreves razpó namreč okrilja, v katera padajo kebri, kedar drevo potresajo. Ker se ta keber, če ga majhno stresejo, brž v mrtvega potuhne, zato tega mrčesa po tem načinu kar na milijone vlové, ki v imenovana okrilja pade.

(Konec prihodnjič.)

Nekoliko o zboljšanju naše živinoreje.

Spisal Fr. Kuralt.

Mnogo se je počelo delati in skrbeti za zboljšanje naše zanemarjene živinoreje, ker spoznavati je že počela vlada sama, da le umno gospodarstvo o živinoreji je v mnogih deželah najkrepkeji steber kmetijstva, s katerim se ne le samo kupčija mnogo povekša, ampak vsi drugi pridelki celega poljedelstva. Zato skrbé tudi kmetijske družbe, da se v dežele vpeljujejo biki in telice plemenitega plemena, katere so mnogo boljši za rejo, delo, pitanje in mleko od naše živine. Res je, da tudi nekateri gospodarji so sprevideli že veliko korist, katero nam daje živina žlahnejšega plemena, ter osobito gledajo na to, da si prisvojijo bika ali kravo, da si s tem morejo požlahniti in zboljšati domačo živino.

Blagi je namen, hvalevredne so naprave slavnega ministerstva kmetijstva, velikodušno je delovanje kmetijskih družeb in poedinih posestnikov, kateri skrbijo za tako važen napredek celega gospodarstva.

Ali žalibog! kolikor se dela od ene strani, toliko se opušča še od druge, namreč od naših gospodarjev samih. Ne rečem, da nimajo veselja za zboljševanje plemen; da! imajo ga nekateri še celó veliko; al pomilovati je le odgojevanje in oskrbovanje tako plemenite živine.

Angleži, kateri so najslavniši živinorejci, gotovo niso imeli že od nekaj takih žlahnih plemen, kakor

jih imajo dandanes, za katere vsako leto toliko zlata in srebra potegnejo, le z umnim odgojevanjem in oskrbovanjem živine dosegli so to, kar imajo zdaj. Koliko, da skrbijo za dobro živinorejo, dokaz je njih pregovor, katerega mi je nekdanj povedal slavn prof. dr. Lehmann, ki je popotoval po Angleškem, namreč pregovor Angleških kmetov: „Zuerst das Rind und dann das Kind“ („prvo živina, potem pa otrok“). To samo kaže veliko njihovo skrb za živino, nikakor se pa ne sme misliti, da ne bi tudi za izrejo svojih otrok dobro skrbeli.

Mnogo milijonov potrosilo se je, ter jih še vedno potrosijo za izboljšanje travnikov, namreč za odpeljavanje vode. Blagoslov jim pa tudi ne zaostaja, ker mnogo močvirne zemlje, kjer je poprej rastla le slaba krma, spreobrnejo v najboljše travnike, kateri jim dajejo najkrepkejšo živinsko hrano. Ali so Švicarji, kateri izrejevajo na svojih obširnih planinah, morda s tem dosegli to plemenito živino, katero imajo dandanes, da so pripuščali planine naravi sami? Nikakor ne! Skrbeli so mnogo za zboljšanje planin, da so dobili mnogo žlahne krme, ter z njo umno odgojevali živino, skrbeli za njeno zdravje, za njeni dobri razvitek, sploh za njeno dobro oskrbovanje. Ali se pa more reči to od naših gospodarjev, da le saj nekoliko posnemajo one slavne živinorejce? Le težko se najde tu in tam kak posestnik, kateri dobro odgojiva in oskrbuje svojo živino, akoravno spozna vsak gospodar, da je živinoreja podlaga celemu kmetijstvu.

Namenjen sem le v kratkem nekoliko spregovoriti o naši živinoreji sploh, in o njenem zbolšanji. Ako pogledamo večino naših gospodarjev in njih živinorejo, precej bomo opazili, da ne vedo ali pa nočejo vedeti, da živina potrebuje za svoj razvitek ravno tako dobrega odgojevanja in oskrbovanja, kakor človek, da nam služi v korist in nam daje oni dobiček, katerega sploh od nje pričakujemo. Precej ko je tele rojeno, že mu odmeri gospodar z deskami ograjen prostor v mokrem kotu svojega hleva brez svetlobe in čistega zraka za njegovo stanovanje. Dragi gospodarji, veste, da v tako temo se dandanes zapirajo le za nekoliko dni že skoraj na smrt obsojeni največji razbojnik, od katerih se že nič več dobrega ne pričakuje. Vi pa, kateri celo blagostanje svojega gospodarstva stavite na dobro živinorejo, delate še mnogo hujsi z živino, katera Vam če biti za prihodnje plemo; ali more v taki zaprtiji tele ostati zdravo in napredovati v svoji rasti? Ne le samo bolno živino zdraviti je znanost, ampak tudi zdravo obvarovati bolezni, je neobhodno potrebna stvar za vsakega živinorejca, kateri hoče v živinoreji oni dobiček doseči, katerega z umnim in dobrim oskrbovanjem tudi lahko doseže.

Drugi glavni pogrešek pri živinoreji je, da se živina osebno pozimi krmi le s tako hrano, katera ima le malo redilnih tvarin v sebi ali pa, da se vzdržuje več živine, kakor je živinorejec rediti more. Slabo rejena živina daje tudi slab gnoj, slab gnoj pa slabe pridelke in slabi pridelki slabe dohodke. To najbolje dokazuje nam kemično slavn Boussignault, po katerem se v gnoji s semenom in krompirjem rejene živine nahaja 2-30 najboljše rastlinske hrane, namreč dušeca; nasproti se ga v gnoju s slamo rejene živine nahaja samo 1-5. Ali je pa v tem slučaju vzrok pomanjkanja zemlje, da ne more živinorejec več krme pridelati? Le malokaterikrat je ta vzrok veljaven, ker največkrat kriva je le zanikernost v slabem obdelovanju in oskrbovanju travnikov in od tod pomanjkanje hrane. Ob velikih cestah vidijo se travniki popolnoma zaraščeni z mahom ali pa tudi le poraščeni s kislimi travami.

Ali ne bi se mah lahko odstranil s pepelovim gno-

jenjem in kisle trave, katere živina le malo vživa, z odpeljavanjem vode? Ne moremo se izgovarjati, da vam niso za dobro odgojevanje in oskrbovanje živine dani pripomočki, po katerih moremo to vse vrediti. Spisal Vam je gosp. dr. Jan. Bleiweis knjigo „nauk o umni živinoreji“. Zakaj se vsak živinorejec te izvrstne knjige ne poprime in je ne prebira vsaj v zimskih večerih? Tudi „Novice“ Vas večkrat podučujejo; zakaj jih bolj pridno ne prebirate? Pripomočke ponuja Vam visoko ministerstvo kmetijstva in kmetijska družba, storite dragi živinorejci! tudi Vi svojo dolžnost, da bode umno odgojevali in oskrbovali svojo živino in pridelali več in boljše krme, potem boste zagotovljeni, da bode zboljšanje živinoreje imelo dober vspeh, Vi gospodarji pa mnogo pridelkov, več denarja. Kajti naj si bode plemo živine še tako žlahno, ako ga slabo odgojevate in oskrbujete, zgubilo bode najboljšo lastnosti, ter imeli bote zopet pokveke v svojih hlevih. Pripomočki so Vam dani, spominjajte se še na pregovor: „Pomagaj si sam, pa ti bode tudi Bog pomagal“!

Šolske stvari.

**Nova postava, da se odpravi učnina
ter prenaredita §§. 45 in 46 postave od 29. aprila leta
1873, št. 21,**

veljavna za vojvodino Kranjsko.

glasí se tako-le:

S privolitvijo deželnega zbora vojvodine Kranjske ukazuje cesar 19. decembra l. l. tako:

I. člen. Učnina je odpravljena po vseh ljudskih in meščanskih učilnicah Kranjske vojvodine, samo na Ljubljanskih učilnicah te vrste ne.

II. člen. Občinskemu svetovalstvu deželnega glavnega mesta Ljubljanskega se daje pravica, da po Ljubljanskih učilnicah, zaznamenovanih v I. členu, učnino še dalje obdrži, in to ali kolikoršna bila je do zdaj, ali manjšo, ali da jo vso odpravi.

III. člen. Moč izgubivajo vsa določila deželne postave od 29. aprila 1873. leta, št. 21, kar jih je gornjima členoma navskriž.

IV. člen. §§. 45 in 46 deželne postave od 29. aprila 1873. leta, št. 21, sta ovržena, ter namesto njiju naj moč dobodo naslednja določila.

V. člen. Učilniška poslopja zidati, zdrževati ter dajati jim notranjo opravo (pokrivati stroške za kurjavo, osvečavo in snaženje prostorij, kakor tudi za učna sredstva) je dolžnost šolske občine (§. 33 deželne postave od 29. aprila 1873. leta, št. 21).

VI. člen. Ako se uže poprej vidi, da učilniških prihodkov (§§. 36 in 37 deželnega zakona od 29. aprila 1873. leta, št. 21) ne bode dovolj, da bi se prihodnje leto mogli z njimi poplačati umerjeni razhodki učilniške občine (razven učilniške občine deželnega glavnega mesta Ljubljanskega), naj se doplača razven stroškov v V. členu navedenih iz normalno-učilniškega zaklada, kolikor je presežka.

Če prihodkov normalno-učilniškega zaklada ni dovolj, da bi zalegli za njegove potrebe, naj se po deželnem zakonodavstvu razpiše po teh potrebah umerjen poseben deželni zaklad za normalno-šolski zalog na vse neposrednje, prikladom za deželni in zemlje-odvezni zalog podvržene davke (razven tistih v Ljubljanskem mestnem okraju.) Prevdatjeni stroški učilniških občin naj se v to namero o pravem času po deželnem učilniškem svetovalstvu položé pred deželni odbor.

VII. člen. Za ustanovitev in razhodke ljudskih učilnic v deželnem glavnem mestu Ljubljanskem naj